

Bijlagen V

De Indicatoren

Bijlage 5.1. Indicatorenbijlage bij het Strategisch Rapport Sociale Bescherming en Sociale Inclusie : Situering en toelichting

5.1.1. Situering van de Indicatoren van Sociale bescherming en Sociale Inclusie

Het gebruik van indicatoren vormt een integraal onderdeel van de Open Methode van Coördinatie Sociale Bescherming en Sociale Inclusie (OMC). Het definiëren en gebruiken van een gemeenschappelijke set van indicatoren moet toelaten om de vooruitgang ten opzichte van de gezamenlijk afgesproken doelstellingen op te volgen en goede praktijken uit te wisselen.

De oorspronkelijke set van gemeenschappelijke indicatoren werd in 2001 onder impuls van het Belgische Voorzitterschap overeengekomen en omvatte 18 indicatoren. Sindsdien werd in het Sociaal Beschermingscomité (SPC) en zijn Indicatorensubgroep (ISG-SPC) gestaag verder gewerkt aan het vervolledigen en verbeteren van de indicatorenset. In 2006 werd de set geherstructureerd en werden er afzonderlijke sets voor de drie onderdelen van de OMC, sociale inclusie, pensioenen en gezondheid- en lange termijn zorg, gedefinieerd. Daarboven werd een overkoepelende set, met indicatoren uit de drie subsets, gedefinieerd. In 2008 werd een volwaardige set van indicatoren voor het luik gezondheid overeengekomen.

Zoals aangegeven bestaat de indicatorenset nu uit drie subsets, één voor elk luik van de OMC, en een overkoepelende set. Voor de domeinen pensioenen en gezondheid/ lange termijn zorg werden voor elke doelstelling een aantal indicatoren ontwikkeld. Voor pensioenen gaat het daarbij om indicatoren betreffende de toereikendheid en de financiële houdbaarheid van pensioenen, en omtrent moderne pensioenstemen. Voor het luik gezondheid gaat het om de doelstellingen toegankelijkheid, kwaliteit en houdbaarheid. Voor het domein sociale inclusie is er niet zozeer een link met objectieven, maar wordt eerder gestreefd naar een dekking van de relevante thema's (inkomen, arbeid, huisvesting, gezondheid, onderwijs, integratie).

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen EU-indicatoren en EU-nationale (EU-NAT) indicatoren. Eerstvermelde zijn in principe volledig vergelijkbaar tussen de lidstaten. Laatstvermelde zijn wel gebaseerd op gemeenschappelijke definities maar zijn, dikwijls bij gebrek aan geschikte data, niet volledig vergelijkbaar.

Binnen elk domein wordt verder een onderscheid gemaakt tussen primaire, secundaire en contextindicatoren. Primaire indicatoren vatten de essentie van een probleem, terwijl secundaire indicatoren de interpretatie moeten helpen vervolledigen. De contextindicatoren brengen een aantal omgevingsfactoren in kaart. De Belgische indicatorenset bevat nog een vierde categorie indicatoren. Het gaat om zuiver nationale indicatoren. Deze indicatoren werden niet afgesproken op EU-niveau, maar worden vanuit de Belgische context relevant geacht om de problematiek op te volgen. Deze indicatoren worden in de indicatorenset omschreven als 'nationale indicator', ter onderscheiding van de eerder vermelde EU-NAT indicatoren.

Het merendeel van de indicatoren is gebaseerd op gegevens afkomstig van sociaal-economische surveys (EU-SILC, LFS, Gezondheidsenquête). Sommige indicatoren, vooral de puur nationale, zijn gebaseerd op administratieve gegevens. Enkele indicatoren zijn gebaseerd op de resultaten van standaardsimulaties.

5.1.2. De indicatorenbijlage in het kader van het Belgisch Strategisch Rapport Sociale Bescherming en sociale inclusie

De indicatorenbijlage bij het Belgisch Strategisch rapport bestaat uit een reeks excel-bestanden die fiches met de indicatoren bevatten. Het domein Inclusie bevat ook een specifieke analyse van de indicatoren van het Nationaal Actieplan Sociale Inclusie. Een aantal bevindingen op basis van de indicatoren ondersteunen de rapporten. Het deel

'assessment of the social situation' van het eerste hoofdstuk van het rapport is volledig gebaseerd op de indicatorenbijlage.

Bijlage 5.2. Indicatoren Sociale Inclusie

Het luik sociale inclusie omvat:

1. een reeks bestanden, die de verschillende relevante domeinen omvatten, en die per indicator een fiche bevatten:
 - [incl_inkomen.xls](#)
 - [incl_arbeid.xls](#)
 - [incl_huisvesting.xls](#)
 - [incl_gezondheid.xls](#)
 - [incl_onderwijs.xls](#)
 - [incl_integratie.xls](#)
2. Een analyse van de inclusie-indicatoren, inclusief de opvolging van de indicatoren waarop een doelstelling werd geplaatst in het NAPincl. 2006-2008.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de inclusie-indicatoren die in de bestanden kunnen worden teruggevonden.

Bijlage 5.2.1 Domein inkomen (*incl_inkomen.xls*)

I.1 Inkomensquintiel verhouding S80/S20

I.2 Gini Coëfficiënt

I.3 Armoederisicogrens (illustratieve waarden)

I.4-1 Armoederisicopercentage naar geslacht en leeftijd

I.4-2 Armoederisicopercentage naar meest frequente activiteitsstatus

I.4-3 armoederisicopercentage naar type huishouden

I.4-4 armoederisicopercentage naar eigendomsstatus van de woning

I.4-5 Armoederisicopercentage naar werkintensiteit van het huishouden

I.4-6 armoederisicopercentage naar opleidingsniveau

I.4-7 Samenstelling van de populatie met armoederisico

I.5 spreiding rond de armoederisicogrens

I.6 Armoederisicopercentage gemeten aan de hand van een in de tijd verankerde armoederisicogrens

I.7 blijvend armoederisicopercentage (60% van de mediaan)

I.8 Relatieve mediane armoederisicokloof

I.9 Totale armoederisicokloof in percentage van het totale inkomen

I.10 Pourcentage de personnes difficile/très difficile à nouer les deux bouts

I.11-1 Armoederisicopercentage voor sociale transfers (excl. Pensioenen)

I.11-2 Armoederisicopercentage voor (alle) sociale transfers

I.11.3 Armoederisicopercentage voor werkloosheidsuitkeringen

I.12 Toereikendheid van de minimum sociale zekerheidsuitkeringen

I.13 Toereikendheid van het minimumloon

I.14-1 Het aantal personen geregistreerd bij de Centrale voor Kredieten aan particulieren in % van de meerderjarige bevolking

I.14-2 Het percentage personen van wie het gezinsinkomen (verder) onder de armoederisicolijn komt na afbetaling van consumptieschulden

I.14-3 Het percentage personen in een huishouden met minstens twee achterstallen voor 1 of meer basisitems (facturen van electriciteit, water, gas, huur, hypotheek, gezondheidszorgen)

I.14.4 Aantal budgetmeters en stroombegrenzers in percentage van het aantal private huishoudens

Bijlage 5.2.2 Domein arbeid (incl_arbeid.xls)

- II.1 Taux de chômage de longue durée
- II.2 Part des chômeurs de longue durée
- II.3 Taux de chômage de très longue durée
- II.4 Accès de certains groupes de la population à l'emploi
- II.5 Population vivant dans un ménage sans emploi rémunéré
- II.6 Risque de pauvreté des travailleurs
- II.7 Cohésion régionale

Bijlage 5.2.3 Domein huisvesting (incl_huisvesting.xls)

- III.1 Percentage van de bevolking dat leeft in een woning waarvan de huurprijs zich onder de marktprijs situeert
- III.2 Het aantal huishoudens op wachtlijsten voor een sociale huurwoning in % van het aanbod van dergelijke woningen
- III.3 Het aantal sociale huurwoningen in percentage van het aantal private huishoudens.
- III.4 Huurkosten in percentage van het beschikbaar inkomen
- III.5 % Percentage van de bevolking dat leeft in een woning met een gebrek aan basiscomfort en/ of gebrek aan ruimte en/of structurele gebreken
- III.6 % Percentage van de bevolking dat leeft in een woning met een gebrek aan basiscomfort
- III.7 Percentage van de bevolking dat leeft in een woning met 2 of meer structurele gebreken
- III.8 Percentage van de bevolking dat leeft in een woning met minder dan één kamer per lid van het huishouden

Bijlage 5.2.4 Domein gezondheid (incl_gezondheid.xls)

- IV.1 Body Mass Index.
- IV.2 Rookgedrag
- IV.3 Levensverwachting
- IV.4 Levensverwachting in goede gezondheid
- IV.5 Levensverwachting in goede gezondheid naar opleidingsniveau Espérance de vie et espérance de vie en bonne santé à 25 ans selon le niveau d'études - différence entre le niveau d'études le plus bas et le plus élevé (exprimée en années).
- IV.6 Kindersterfte naar socio-professionele categorie van de vader
- IV.7 Subjectieve gezondheidsbeleving naar inkomensniveau
- IV.8 Percentage van de bevolking dat als depressief gekwalificeerd wordt op basis van de SCL-90-R subschaal voor depressie
- IV.9 Percentage personen van 16 jaar en ouder dat geconfronteerd wordt met belemmeringen in de uitoefening van dagelijkse bezigheden ten gevolge van ziekte, aandoening of handicap Pourcentage de personnes de 16 ans et plus qui ont des problèmes dans leurs occupations quotidiennes en raison d'une maladie, d'une affection ou d'un handicap.
- IV.10 Incidentie van tuberculose
- IV.11 screening van Kanker: % vrouwen dat de afgelopen drie jaar geen baarmoederhalsuitstrijkje liet uitvoeren gedurende de afgelopen drie jaar
- IV.12 Percentage personen dat gezondheidszorgen (arts, tandarts) heeft moeten uitstellen omwille van financiële redenen tijdens het voorbije jaar

Bijlage 5.2.5 Domein onderwijs (incl_onderwijs.xls)

- V.1. vroegtijdige schoolverlaters
- V.2. vroegtijdige schoolverlaters naar hoogst behaalde diploma van de ouders
- V.3. percentage personen met een laag onderwijsniveau
- V.4. percentage leerlingen in het buitengewoon onderwijs
- V.5. percentage leerlingen met twee of meer jaar schoolse achterstand
- V.6. percentage leerlingen met zwakke leesvaardigheid (PISA)
- V.7. verschil in gemiddelde leesvaardigheidsscore tussen de 25% meest bevoorrechte leerlingen en de 25% minst bevoorrechte leerlingen
- V.8. deelname aan levenslang leren

Bijlage 5.2.6 Domein integratie (incl_integratie)

- VI.1. Frequentie van sociale contacten
- VI.2. omvang van het sociale netwerk
- VI.4. Niveau van functionele ondersteuning
- VI.5-6. Percentage personen van 16 jaar of ouder dat niet deelneemt aan sportieve, recreatieve of culturele activiteiten
- VI.7. Percentage personen dat zich geen week vakantie buitenshuis per jaar kan permitteren
- VI.8. Percentage huishoudens dat thuis omwille van financiële redenen niet beschikt over een internetconnectie

Bijlage 5.2.7 Indicatoren NAPincl. 2008-2010: analyse

Inleiding

De voornaamste opdracht voor de indicatoren van het NAPincl. is de opvolging van de gemeenschappelijke Europese doelstellingen, en in dat kader, de nationale strategie rond sociale inclusie. Evolueren de leefomstandigheden van de bevolking in de richting van de vooropgezette doelstellingen? In dit deel wordt weergegeven welke informatie de indicatoren aanleveren ter beantwoording van deze vraag. In deze beschrijvende analyse wordt ingegaan op de toestand en evolutie op basis van de meest recente indicatoren. In een tweede deel wordt de evaluatie gemaakt van de indicatoren waarop een doelstelling werd geformuleerd in het kader van het NAPincl. 2006-2008.

De indicatorenset NAPincl. wordt samengesteld door de Werkgroep Indicatoren NAPincl., onder coördinatie van de FOD Sociale Zekerheid. Deze Werkgroep bestaat uit experts afkomstig uit diverse federale en regionale overheden, universiteiten, studiediensten, ...⁸¹. De set is gebaseerd op de gemeenschappelijke Europese Indicatoren die worden opgesteld in het kader van de Open Methode van Coördinatie Sociale Bescherming en Sociale Inclusie, aangevuld met nationale indicatoren. De set bevat indicatoren op zes

⁸¹ In bijlage wordt een overzicht gegeven van personen en instellingen die een bijdrage hebben geleverd in het kader van de Indicatorenbijlage NAPincl.

domeinen die samen een beeld geven van de multidimensionaliteit van de problematiek van armoede en sociale uitsluiting.

Voor de analyse van de indicatoren aan te vatten moeten evenwel een aantal beperkingen op het vlak van de inschatting van de evolutie op basis van de indicatoren worden aangestipt. Een belangrijke beperking is dat voor enkele van de voornaamste databronnen het aantal beschikbare meetmomenten op dit moment nog eerder beperkt is. Dit is met name het geval voor EU-SILC, waar onder andere de monetaire indicatoren op gebaseerd zijn. Voor de indicatoren die op deze enquête gebaseerd zijn beschikken we momenteel over drie meetmomenten: 2004, 2005 en 2006. Met dergelijk beperkt aantal datapunten is het moeilijk om trendmatige ontwikkelingen te onderscheiden van toevallige schommelingen. Dit beperkt de draagwijdte van de conclusies die we kunnen trekken inzake de evolutie. Hetzelfde geldt voor indicatoren die gebaseerd zijn op de Gezondheidsenquête.

Ook moet opgemerkt worden dat de gepresenteerde cijfers kunnen afwijken van de cijfers gebruikt in het NAPincl. 2006-2008 ten gevolge van wijzigingen in de onderliggende gegevensbronnen. Specifiek voor de EU-SILC enquête geldt dat er zich voor deze gegevensbron zich op het moment van de samenstelling van deze indicatorenbijlage nog enkele onzekerheden stellen die verder moeten uitgeklaard worden. Ook werden voor een aantal indicatoren definitiewijzigingen doorgevoerd, waarmee enerzijds wordt getracht om de validiteit van de indicator te verbeteren, maar hetgeen anderzijds de interpretatie van de evolutie en de evaluatie in functie van de vooropgestelde doelstellingen bemoeilijkt.

Het gebruikte inkomensconcept, dat berekend wordt op basis van EU-SILC, bevat momenteel nog geen 'toegerekende huur'. Dit is het inkomen dat iemand betreft uit het bewonen van de eigen woning. Deze inkomenscomponent zal vanaf EU-SILC 2007 ook worden opgenomen. Dit zal wellicht gevolgen hebben voor de interpretatie van het armoederisico van sommige bevolkingscategorieën. Met name de relatieve inkomenspositie van bevolkingsgroepen met een hoog eigen woningbezit (o.a. oudere bevolkingscategorieën) is wellicht gunstiger wanneer de toegerekende huur in rekening wordt gebracht. Deze vaststelling laat in het midden welk inkomensconcept (met of zonder toegerekende huur) het meest geschikt is in het kader van de analyse van de armoedesituatie.

Indicatoren die berekend worden op steekproefgegevens zijn onderhevig aan de gebruikelijke statistische foutenmarge. Deze foutenmarge is groter naarmate de groep (steekproef) waarop de indicator wordt berekend kleiner is. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de interpretatie van verschillen tussen groepen of van verschillen over de tijd. Vooral op het niveau van de gewesten is de steekproefomvang voor subgroepen dikwijls beperkt. Dit heeft tot gevolg dat voor de cijfers op dit niveau een vrij grote statistische foutenmarge in rekening moet worden gebracht. Dit geldt in sterke mate voor Brussel. Om deze reden zijn er voor dit Gewest nog steeds geen nauwkeurige cijfers beschikbaar.

Voorts moet voor ogen worden gehouden dat sommige vormen van extreme armoede niet door de indicatorenset worden gevat, het betreft onder meer personen in een situatie van thuisloosheid of illegaal verblijf in het land⁸². Ook personen die permanent in een instelling verblijven vallen buiten het bereik van de meeste gegevensbronnen waarop indicatoren gebaseerd zijn. Voor sommige belangrijke aspecten van de

⁸² Om een beter zicht te krijgen op deze problematiek loopt momenteel een AGORA-project (Aanvullende EU-SILC enquête bij arme huishoudens), gefinancierd door Wetenschapsbeleid, in Samenwerking met het Steunpunt tot bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en de Algemene Directie Statistische en Economische Informatie (FOD Economie)

armoedeproblematiek (o.a. de betaalbaarheid van de huisvesting, de kwaliteit van de arbeid) zijn op dit moment nog geen geschikte indicatoren beschikbaar voornamelijk door een gebrek aan de noodzakelijke basisgegevens. Verder ontwikkeling van de statistische capaciteit blijft daarom een belangrijk aandachtspunt. Ten opzichte van het NAPincl. werden aan de indicatorenset wel enkele indicatoren rond problematische schuldenlast toegevoegd.

De meeste indicatoren hebben betrekking op 2006 of 2007. Het meest recente referentiejaar voor de inkomensgegevens is 2005 (EU-SILC 2006). Dit maakt dat maatregelen die zijn ingegaan na 2005 niet worden weerspiegeld in de indicatoren.

Zoals aangegeven zijn de mogelijkheden om een inschatting te maken van de evolutie op het vlak van inkomensarmoede op dit ogenblik nog beperkt. Toch is het met het oog op de monitoringfunctie van de indicatorenbijlage belangrijk om op dit vlak een eerste aanzet te geven. Daarbij moet, naast de opgesomde methodologische overwegingen, ook rekening worden gehouden met de functie van indicatoren. Zij hebben in de eerste plaats een signaalfunctie. Ook als is het aantal indicatoren vrij omvangrijk, toch zullen zij meestal niet het volledige verhaal vertellen. Verder gericht onderzoek moet de signalen verder duiden en uitklaren.

Bij deze analyse hoort een reeks excel-bestanden waarin de indicatoren en hun uitsplitsingen zijn opgenomen. Daarin zijn ook de technische specificaties van de gebruikte indicatoren opgenomen.

1. Algemene beschrijving van de situatie op het vlak van sociale inclusie

1. synthese

In dit eerste deel wordt getracht om een synthetisch beeld te geven van de toestand op het vlak van sociale inclusie aan de hand van een selectie van centrale indicatoren⁸³. Daarbij worden de Belgische resultaten geplaatst tegenover de cijfers voor de EU in zijn geheel en voor de ons omringende landen (Duitsland, Frankrijk en Nederland). In de selectie van de indicatoren zit een zekere willekeurigheid. Deze synthese moet daarom worden samen gelezen met de meer gedetailleerde bespreking van de indicatoren per domein. Ook de keuze van de vergelijkingsbasis heeft een zekere invloed op de inschatting van de positie van België in internationale context. Andere mogelijke vergelijkingsbasissen kunnen zijn: de euro-groep, of de best scorende lidstaten. Zoals uit vergelijkende studies blijkt komen sommige sterktes en zwaktes naar voor ongeacht de vergelijkingsbasis, terwijl andere meer afhankelijk zijn van het gebruikte criterium. Er weze opgemerkt dat een aantal centrale bevindingen die hier worden weergegeven reeds naar vorkwamen uit andere vergelijkende studies op basis van de OMC-indicatoren⁸⁴. De hier gepresenteerde resultaten moeten samen gelezen worden met de opmerkingen die in de inleiding werden gemaakt.

⁸³ Het betreft de primaire en overkoepelende sociale inclusie-indicatoren uit de Europese indicator-portolio van de Open Methode van Coördinatie Sociale Bescherming en Sociale Inclusie (de zg. Laken-indicatoren).; Hier is geen indicator opgenomen rond huisvesting en integratie/participatie omdat op deze domeinen nog geen vergelijkende indicatoren beschikbaar zijn. Om deze tabel sythetisch te houden werden niet alle voorziene uitsplitsingen van de voorziene indicatoren hier weergegeven. De volledige uitsplitsingen kunnen geraadpleegd worden in de indicatorenfiches.

⁸⁴ O.a. European Commission (2008), Child Poverty and Child Well-Being in the EU. Current Status and Way Forward, Brussel

Tabel 1: synthesesetabel indicatoren sociale inclusie⁸⁵

		2004	2005	2006	2007
Inkomensongelijkheid: S80/S20	BE	3,9	4,0	4,2	-
	DE/FR/NL	-	3,9	4,0	-
	EU25	4,8	4,9	4,8	-
Personen met armoederisico (%)	BE	14,3	14,8	14,7	-
	DE/FR/NL	-	12	12	-
	EU25	16	16	16	-
Armoederisicogrens alleenstaande, in koopkrachtpariteiten	BE	8978	9486	9915	-
	DE/FR/NL	-	9280	9415	-
	EU25	7716	-	-	-
Relatieve Mediane armoederisicokloof (%)	BE	-	18	19	-
	DE/FR/NL	-	19	18,7	-
	EU25	-	23	22	-
Armoederisico voor sociale transfers (excl/ pensioenen) (%)	BE	27,8	28,3	26,8	-
	DE/FR/NL	-	23,7	24,0	-
	EU25	26	26	26	-
Langdurige werkloosheidsgraad (%)	BE	4,1	4,3	4,2	3,8
	DE/FR/NL	3,6	3,6	3,5	3,1
	EU27	4,2	4,1	3,7	3,0
Personen (0-17 jaar) in huishoudens zonder betaald werk (%)	BE	13,2	12,9	13,5	13,5
	DE/FR/NL	9,2	9,1	8,7	8,3
	EU27	10	9,7	9,6	9,4
Werkend met armoederisico (%)	BE	4,0	3,9	4,1	-
	DE/FR/NL	-	5,7	5,3	-
	EU25	-	8	8	-
Vroegtijdige schoolverlaters (%)	BE	11,9	12,9	12,6	12,3
	DE/FR/NL	13,1	13,1	13,0	12,5
	EU27	15,9	15,5	15,2	14,8
Personen in het laagste inkomenskwintiel die gezondheidszorg uitstellen om financiële redenen, wachtlijsten of afstand (%)	BE	4,1	2,5	1,8	-
	DE/FR/NL	-	7,8	4,9	-
	EU25	-	8,2	6,2	-
Leefloon in percentage van de armoederisicogrens voor een alleenstaande ⁸⁶		75*	71		

* dit cijfer heeft betrekking op 2003 ipv 2004

⁸⁵ De cijfers voor EU25/27 zijn berekend als het rekenkundig gemiddelde van de naar populatieaantallen gewogen nationale percentages. De cijfers voor de ons omringende landen zijn berekend als het gewone rekenkundig gemiddelde van de nationale percentages (ongewogen).

⁸⁶ Voor deze indicator wordt het bedrag van het leefloon gehanteerd voor hetzelfde jaar als datgene waarop de armoedegrens wordt berekend. Hier wordt het bedrag per 1/1/2003 vergeleken met de armoederisicogrens zoals bekomen via de EU-SILC enquête 2004, waarin 2003 het inkomensreferentiejaar is. Voor 2005 werd het bedrag van het leefloon per 1/1/2005 vergeleken met de armoederisicogrens berekend op EU-SILC 2006, waarin 2005 het inkomensreferentiejaar is. Deze indicator wordt berekend via het STASIM-model (CSB-UA). Bij de berekening worden een aantal assumpties gehanteerd. Hiervoor zij verwezen naar de fiche van de indicator. Bij de interpretatie van de evolutie van deze indicator moet er rekening mee worden gehouden dat het niveau zowel bepaald wordt door het absolute niveau van het leefloon, als door de evolutie van de armoederisicogrens, die bepaald wordt als een verhouding van het mediaan beschikbaar gezinsinkomen. Het niveau voor andere gezinstypes, en dit voor andere minimumuitkeringen en het minimumloon wordt in de bespreking per domein weergegeven.

België behoort tot de meer welvarende EU-lidstaten. Dit blijkt uit het niveau van de armoederisicogrens, die gebaseerd is op het mediaan beschikbaar gezinsinkomen. Gecorrigeerd voor koopkrachtverschillen tussen de lidstaten situeert het niveau van die grens zich rond de 5 hoogste in EU-verband. De inkomensongelijkheid situeert zich op hetzelfde niveau als het gemiddelde van de ons omringende landen en net onder het EU-gemiddelde. Afhankelijk van de gebruikte indicator hebben in 2006 11 tot 13 lidstaten een meer gelijke inkomensverdeling. Het niveau van de bijstand (leefloon) ligt, zoals de meeste minima binnen de sociale zekerheid, onder de armoederisicogrens.

In 2006 wordt 15% van de bevolking geconfronteerd met een armoederisico. Ook op dit vlak situeert België zich net onder het EU-gemiddelde, maar boven het gemiddeld niveau van de ons omringende landen. Het armoederisico vóór sociale transfers, exclusief pensioenen⁸⁷, ligt met 27 % dan weer net boven het EU-gemiddelde (26%). Dit betekent dat de impact van sociale transfers in België iets groter is dan gemiddeld in de EU. In een aantal landen (o.a. Duitsland en Nederland) is deze impact echter nog groter. Voor personen wiens gezinsinkomen zich onder de armoederisicogrens bevindt is de kloof met de grens relatief iets kleiner dan gemiddeld in de EU (19% tegenover 22%). Op het vlak van armoederisico zijn er wel grote verschillen tussen de regio's in België. In Vlaanderen bedraagt het armoederisicopercentage in 2006 11%, in Wallonië 17% en 26% in Brussel.

Zoals bekend scoort België minder goed op het vlak van werkgelegenheidsindicatoren, zeker voor kansengroepen, waarbij niet EU-burgers en laaggeschoolden tot de grootste risicogroepen behoren. De uitdagingen op dit vlak komen ook tot uiting in de werkgerelateerde sociale inclusie indicatoren. De langdurige werkloosheidsgraad situeert zich in 2006 boven het EU-gemiddelde en het gemiddelde voor de ons omringende landen. Het percentage personen, zowel kinderen als volwassenen, dat in een huishouden zonder betaald werk leeft behoort tot de hoogste in de EU (13,5% in België ten opzichte van 9,4% in de EU, voor kinderen). De verschillen tussen de gewesten zijn op dit vlak zeer groot. De langdurige werkloosheidsgraad bedraagt in 2007 1,6% in Vlaanderen, 6,0% in Wallonië en 9,9% in Brussel. Het percentage kinderen in een huishouden zonder betaald werk bedraagt voor hetzelfde jaar 7,6 in Vlaanderen, 18,9 in Wallonië en 27 in Brussel.

Tegelijkertijd behoort het percentage werkenden dat geconfronteerd wordt met een armoederisico tot de laagste in de EU (4% ten opzichte van 8% gemiddeld in de EU)⁸⁸. Dit geldt zowel voor Vlaanderen als voor Wallonië. Het globale armoederisicopercentage dat zich met 15% net onder het EU-gemiddelde bevindt kan gezien worden als de resultante van een lage 'in-work-poverty' en een hoger dan gemiddeld armoederisico voor degenen die niet werken (25% in België ten opzichte van 23% als EU gemiddelde, en 18% als gemiddelde voor de ons omringende landen, voor 2006)

Dit gegeven wordt ook weerspiegeld in het profiel van de groepen met een hoog armoederisico in 2006. Het gaat daarbij om werklozen (31%), ouderen (waarbij 75-plussers een hoger armoederisico hebben dan 65 tot 74 jarigen), personen die leven in een huishouden met een lage werkintensiteit (72 % voor personen in een gezin met

⁸⁷ Deze indicator geeft het percentage personen wiens gezinsinkomen zich onder de armoederisicogrens zou bevinden indien de sociale transfers die het huishouden eventueel ontvangt van het inkomen zouden getrokken worden. Het betreft een theoretische oefening om de impact van sociale transfers na te gaan waarbij geen rekening wordt gehouden met mogelijke gedragseffecten

⁸⁸ Hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat dit relatief beperkte percentage in absolute termen toch nog een grote groep vertegenwoordigt. 14% van de bevolking met een armoederisico heeft werk als voornaamste activiteit.

kinderen en niemand met betaald werk), personen met een lage opleiding (22%), personen met een niet EU-nationaliteit. Naar type huishouden hebben vooral alleenstaanden (24%) en alleenstaande ouders (33%) een hoog armoederisico. Ook huurders hebben een hoog armoederisico (28%).

De zwakke positie van deze categorieën op het vlak van inkomen en werk zet zich door op andere domeinen. Op het vlak van de betaalbaarheid en kwaliteit van de huisvesting, op het vlak van de toegang tot de gezondheidszorg⁸⁹ en ook op het vlak van participatie (mogelijkheid om op vakantie te gaan, toegang tot Internet, deelname aan sportieve/recreatieve of artistieke activiteiten) zijn het telkens quasi dezelfde categorieën die duidelijk zwakker scoren op de indicatoren.

Naast inkomen bepalen kosten voor basisbehoeften en schulden de welvaartspositie van de bevolking. De beschikbare indicator rond de toegankelijkheid van de medische zorg, het percentage personen in het laagste inkomensquintiel dat medische zorg in het voorbije jaar heeft moeten uitstellen omwille van financiële redenen, wachtlijsten of afstand, geeft een indicatie dat België het op dit vlak duidelijk beter doet dan het EU-gemiddelde (2% ten opzichte van 6%) en het gemiddelde van de ons omringende landen (5%). Aanvullende indicatoren om de toegankelijkheid in beeld te brengen zouden echter welkom zijn om dit beter in te schatten. Nationale indicatoren en studies wijzen op blijvende, en toegenomen, betaalbaarheidsproblemen voor de huisvesting, vooral voor huurders op de private huurmarkt. Voor 5% van de bevolking heeft de afbetaling van consumptieschulden tot gevolg dat het inkomen (verder) onder de armoederisicogrens daalt. Het percentage huishoudens dat twee of meer achterstallen heeft op de betaling van verschuldigde bedragen voor een basisdienst (elektriciteit, water, gas, huur, hypotheek en/of gezondheidszorgen) bedraagt in 2006 6%.

Alhoewel het Europees percentage vroegtijdige schoolverlaters, in tegenstelling tot het Belgische, een dalende trend vertoont, ligt dit laatste in 2007 nog onder het EU-percentage (12% ten opzichte van 15%). Dit percentage varieert sterk naar nationaliteit, waarbij het percentage veel hoger ligt voor personen met een niet Belgische nationaliteit (14% voor Belgen ten opzichte van 40% voor niet-EU burgers). Dit geldt voor de drie Gewesten. Het grootste verschil tussen de gewesten situeert zich bij personen met Belgische nationaliteit (10% in Vlaanderen, 15% in Wallonië en 20% in Brussel)

Wanneer naar de evolutie wordt gekeken kan worden vastgesteld dat de indicatoren over het algemeen een grote mate van stabiliteit vertonen. Dit geldt ook voor de indicatoren waarop in het NAPincl. 2006-2008 een streefdoel werd geplaatst.

Hoewel er een gestage stijging van de, vooral vrouwelijke, werkgelegenheid heeft plaatsgevonden is het momenteel nog niet duidelijk of deze ook de groepen die verder van de arbeidsmarkt staan begint te bereiken. Zo is er enerzijds een lichte daling van het aantal volwassenen dat leeft in een huishouden zonder werk. Ook is het verschil in werkloosheids- en werkgelegenheidsgraad tussen personen met en zonder EU-nationaliteit in 2007 licht afgenomen. Anderzijds geven de indicatoren rond langdurige werkloosheid en het verschil in werkgelegenheidsgraad en werkloosheidsgraad tussen laaggeschoolden en de totale bevolking geen indicatie van verbetering. Ook het percentage kinderen in een huishouden zonder betaald werk blijft tot de drie hoogste in de EU behoren. De basisgegevens waarop de indicatoren inzake armoederisico's gebaseerd zijn vertonen momenteel nog enkele methodologische onzekerheden, wat een uitspraak over de evolutie tussen 2004 en 2006 op dit vlak bemoeilijkt. In hun huidige vorm geven deze cijfers een stabilisatie aan van het algemene armoederisicopercentage.

⁸⁹ Gemeten aan de hand van de indicator in tabel 1: uitstel van gezondheidszorg omwille van financiële barrières, wachtlijsten, afstand.

Verder lijken deze indicatoren te wijzen op een toename van het verschil in armoederisico tussen werkenden en niet werkenden.

De betaalbaarheidsproblematiek van de huisvesting, lijkt op basis van de beschikbare cijfergegevens eerder te zijn toegenomen. De beschikbare indicator inzake de toegankelijkheid van de gezondheidszorg daarentegen, wijst op een verbetering, vooral onder zwakkere sociale categorieën. Verschillende nationale indicatoren rond schulden wijzen op een stabilisatie van de problematiek tussen 2004 en 2006.

2. Inkomen

In 2006 bedroeg de armoederisicograad in België 14,7%⁹⁰, in Vlaanderen 11,4%⁹¹ en in Wallonië 17%⁹². Ondanks de zwakke betrouwbaarheid van de schatting voor Brussel, kan gesteld worden dat Brussel de regio is met de hoogste armoederisicograad (26%⁹³). De verschillen tussen Vlaanderen enerzijds en Wallonië en Brussel anderzijds zijn statistisch significant. Het armoederisico van vrouwen ligt met 16% hoger dan dit voor mannen (14%)⁹⁴

Het armoederisicopercentage voor België ligt iets onder het Europees gemiddelde (16%). De armoederisicogrens (60% van het mediaan beschikbaar inkomen) voor België bedraagt 10316 euro (860 euro/maand)⁹⁵. Dit komt neer op 123% van het gemiddelde van de Europese armoedegrenzen, en plaatst België onder de 5 rijkste landen (rekening houdend met het koopkrachtniveau van dit bedrag). De meeste minimumuitkeringen situeren zich onder deze grens⁹⁶. Tussen EU-SILC 2004 (inkomensjaar 2003) en EU-SILC 2006 (inkomensjaar 2005) stijgt deze grens reëel met 5,4% (4,4% tussen 2003 en 2005, 1% tussen 2005 en 2006). De armoederisicogrens is daarmee tussen 2003 en 2005 iets sneller gestegen dan de minimumuitkeringen.

⁹⁰ Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt 12,9%-16,5%

⁹¹ Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt 9,5%-13,3%

⁹² Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt 14,3%-19,7%

⁹³ Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt 15%-36,8%

⁹⁴ Dit weerspiegelt in feite enkel het verschil tussen alleenstaande mannen en alleenstaande vrouwen (met of zonder kinderen). Aangezien er in de berekening van de indicatoren om methodologische redenen verondersteld wordt dat bij koppels de middelen gelijk verdeeld zijn over de partners hebben vrouwen en mannen die een koppel vormen per definitie een zelfde armoederisico. Deze cijfers onderschatten de intra-huishoudelijke verschillen. Rond deze problematiek loopt momenteel een AGORA-project (Belgian Gender and Income Analysis), gefinancierd door Wetenschapsbeleid, in samenwerking met het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen en de Algemene Directie Statistisch en Economische Informatie (FOD Economie)

⁹⁵ Dit betreft het bedrag voor een alleenstaande. Voor een koppel met twee kinderen bedraagt de armoederisicogrens 21664 (1805 euro/maand)

⁹⁶ Netto minimum uitkeringen en netto minimumloon in % van de armoederisicogrens (60% mediaan), 2003

	alleenstaande		koppel		Koppel, 2 kinderen		Éénoudergezin, 2 kinderen	
	2003	2005	2003	2005	2003	2005	2003	2005
Min. pensioen werknemers	107	104	89	86				
Min. ininvaliditeitsuitkering, werknemers	100	94	83	78	82	78	105	99
Minimum werkloosheidsuitkering	91	86	72	68	73	64	91	80
Bijstand	75	71	67	63	69	65	91	86
minimumloon	131	122	98	95	84	86	106	99

Bron: Stastim-CSB/UA

De analyse van de armoede volgens de kenmerken van de huishoudens of individuen laat toe de kwetsbare groepen te identificeren. Op deze wijze kan vastgesteld worden dat:

- de positie op de arbeidsmarkt, zowel op het niveau van het individu als op het niveau van het huishouden, determinerend is ter verklaring van de verschillen in armoederisico

- Het verschil in armoederisico tussen werkenden (4%) enerzijds en werklozen (31%) en andere economisch inactieven anderzijds is in België, ook in vergelijking met andere EU-lidstaten, zeer groot. Het al dan niet hebben van werk beïnvloedt het armoederisico met een factor 5 (gepensioneerden) tot bijna 8 (werklozen).
- Het verschil in armoederisico naar de werkintensiteit van het huishouden is eveneens zeer groot in België. Het zeer hoge armoederisico van huishoudens zonder werk, vooral voor huishoudens met kinderen (72%), is zorgwekkend.

- Ouderen hebben een verhoogd armoederisico, vooral indien zij alleenstaand zijn, maar ook koppels (dit in tegenstelling tot de meeste andere lidstaten). 75-plussers hebben een hoger armoederisico dan 65 tot 74-jarigen.⁹⁷

- Het armoederisico voor huurders is meer dan dubbel zo hoog als dat van eigenaars

- niet-Europeanen hebben eveneens een sterk verhoogd armoederisico

- Het armoederisico van personen met een lage opleiding (ten hoogste diploma lager secundair onderwijs) is 50% hoger dan het globale armoedecijfer.

- alleenstaanden (24%) en vooral alleenstaande ouders (33%) hebben een hoog armoederisico

Het armoederisico van kinderen situeert zich op het niveau van de volledige bevolking (15%).

Categoriën met een groot armoederisico kunnen relatief klein zijn in omvang en vice versa. Dit kan een verkeerd beeld geven van het profiel van de bevolking die een armoederisico loopt. Het is daarom voor een goede inschatting van de problematiek nuttig om, naast de armoederisico's, ook de samenstelling van de bevolking wiens inkomen zich onder de armoederisicogrens bevindt weer te geven naar een aantal kenmerken. Wanneer we de bevolking met armoederisico naar nationaliteit bekijken blijkt deze voor 92% uit EU-burgers te bestaan. Naar sociaal-economische activiteitsstatus, blijkt deze groep in grote meerderheid te bestaan uit personen die geen betaald werk hebben (86%). Naar geslacht stellen we een kleine meerderheid van vrouwen vast (54%), waarbij de eerdere opmerking inzake de beperking van de gegevens op dit vlak voor ogen moet worden gehouden. Ook personen op actieve leeftijd zijn, in beperkte mate, in de meerderheid (55%). 53% van de armen is eigenaar van de eigen woning. De samenstelling van de populatie onder de armoederisicogrens is opvallend verschillend in Vlaanderen en Wallonië. In Vlaanderen zijn 50-plussers veel sterker vertegenwoordigd, terwijl in Wallonië jongere leeftijdscategorieën en gezinnen met kinderen (vooral alleenstaande ouders en koppels met 1 kind) duidelijk sterker vertegenwoordigd zijn.

Ondanks de grote verschillen in armoederisico tussen diverse bevolkingscategorieën, kan ook geconstateerd worden dat:

- de inkomensongelijkheid lager is dan het Europees niveau. De inkomensongelijkheid situeert zich in Vlaanderen en Wallonië op een vergelijkbaar niveau (in Brussel is zij hoger)
- De mate waarin personen met een armoederisico zich onder de armoederisicogrens bevinden (de 'diepte' van de armoede), situeert zich licht

⁹⁷ Hierbij moet wel rekening worden gehouden met het gegeven dat het eigen woningbezit nog niet in de cijfers werd verrekend. Dit zal in de toekomst wel gebeuren.

onder het Europees niveau. Dit geldt ook voor de verschillende regio's afzonderlijk.

De totale geaggregeerde armoederisicokloof bedraagt voor België iets meer dan 3 miljard euro (2,3% van het totaal geaggregeerd gezinsinkomen)

17% van bevolking woont in een huishouden waarvan de referentiepersoon aangeeft dat het moeilijk of zeer moeilijk rondkomt. Dit percentage daalt enigszins tussen 2004 en 2006. Dit geldt ook voor bepaalde zwakke sociale categorieën, voor andere blijft het percentage stabiel. De categorieën met een hoog armoederisico hebben doorgaans ook een hoog subjectief armoedegevoel. Dit geldt evenwel niet voor ouderen. Voor deze categorie situeert het subjectieve armoedegevoel zich op hetzelfde niveau als voor de volledige populatie. Voor werkenden ligt het subjectief armoedepercentage hoger dan het armoederisico op basis van de 60%-grens.

De sociale uitkeringen spelen een belangrijke rol in de strijd tegen armoede. Het armoederisico voor transfers (alle transfers behalve pensioenen) bedraagt 27% voor België, 32% voor Wallonië en 22% voor Vlaanderen (indien enkel de werkloosheidsuitkeringen worden afgetrokken van het inkomen bedraagt het armoederisico 19% voor België, 14% in Vlaanderen en 23% in Wallonië). Het armoederisico vóór alle transfers, dus indien ook pensioenen worden afgetrokken van het beschikbaar inkomen, bedraagt 41%, Indien men de procentuele reductie van het armoederisico dankzij de sociale uitkeringen (exclusief pensioenen) berekent bekomt men 44% voor België, 47% voor Wallonië en 50% voor Vlaanderen. Dit is meer dan het Europees gemiddelde (38% voor EU25), maar minder dan een aantal landen waar de reductie 50% of meer bedraagt (Scandinavische lidstaten, Tsjechië, Duitsland, Nederland, Slovenië).

Globaal kan gesteld worden dat de indicatoren geen grote veranderingen aangeven op het vlak van het niveau en de diepte van het armoederisico en van de samenstelling van de groep personen met een armoederisico. Ondanks een lichte stijging in de indicatoren die de inkomensongelijkheid meten blijft het armoederisico stabiel. Dit geldt trouwens ook indien de armoederisiconorm op een ander niveau wordt geplaatst⁹⁸. Alhoewel, zoals in de inleiding aangestipt, er nog onzekerheden zijn in de EU-SILC en dus enige omzichtigheid geboden is, kan worden vastgesteld dat in de huidige cijfers het verschil in armoederisico tussen personen en huishoudens met een belangrijke band met werk enerzijds en niet werkenden en huishoudens met een lage werkintensiteit anderzijds tussen 2004 en 2006 is toegenomen. Het armoederisico van personen van wie de voornaamste activiteit werk was is stabiel op een laag niveau gebleven. Het armoederisico van personen met werkloosheid, gepensioneerd en ziek/invaliden als activiteitsstatus is toegenomen. Ook het armoederisico van huishoudens met een lage werkintensiteit is toegenomen. Er lijkt dus geen tendens te zijn naar een afname van het grote verschil in armoederisico tussen werkenden enerzijds en niet, of beperkt, werkenden anderzijds. Mogelijk hangt dit samen met het niveau van de (minimum)uitkeringen in verhouding tot de armoederisicogrens, maar hierover kan in het bestek van deze indicatorenbijlage geen uitsluitsel worden gegeven.

Eind 2007 zijn 338.933 personen met een betalingsachterstand geregistreerd bij de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van de Nationale Bank van België. Voor het eerst sinds 2003 is er in 2007 een lichte stijging ten opzichte van het jaar voordien (+0,3%). Het aandeel van personen met een betalingsachterstand in de totale meerderjarige bevolking is daarentegen tussen 2003 en 2007 licht gedaald van 4,3% tot

⁹⁸ Enkel wanneer de armoederisicodrempel op het lage 40% van het mediaaninkomen wordt geplaatst is er een afname.

4%.. Er blijven op dit vlak grote regionale verschillen bestaan, met de arrondissementen Tielt (2,0%) en Turnhout (2,1%) enerzijds en Charleroi (8,3%) en Mons (6,7%) als extremen. Rond problematische schuldenlast heeft de Werkgroep Indicatoren enkele nieuwe indicatoren aangenomen. Voor 5% van de bevolking heeft de afbetaling van consumptieschulden tot gevolg dat het inkomen (verder) onder de armoederisicogrens daalt. Het percentage huishoudens dat twee of meer achterstallen heeft op de betaling van verschuldigde bedragen voor een basisdienst (electriciteit, water, gas, huur, hypotheek en/of gezondheidszorgen) bedraagt in 2006 6%. Deze verschillende indicatoren rond schulden wijzen grosso modo op een stabilisatie van de problematiek tussen 2004 en 2006. Het percentage huishoudens bij wie een budgetmeter, stroombegrenzer of een combinatie van beide is geïnstalleerd bedraagt in 2006 1,4%. Deze indicator vertoont een toename sinds 2005 (1,1%).

3. Werk

Bij de analyse van de werkgelegenheidssituatie moet er op worden gewezen dat er op dit vlak zeer grote verschillen zijn tussen de drie gewesten. In Vlaanderen is de situatie aanzienlijk gunstiger dan in Wallonië en zeker dan in Brussel. Dit blijkt ook uit de werkgerelateerde NAPincl. indicatoren. Er zal in de tekst dan ook regelmatig worden verwezen naar de cijfers voor de verschillende gewesten.

Werk is de beste bescherming tegen armoede. In vorige paragraaf werd er reeds op gewezen dat dit in België nog meer blijkt te gelden dan in de meeste andere lidstaten. Het percentage werkende armen behoort tot de laagste binnen de EU25 (4% in België tegenover 8% voor de EU25). Op dit vlak is er geen verschil tussen Vlaanderen en Wallonië (beiden 4%).

Huishoudens zonder betaald werk echter, werden in 2007 geconfronteerd met een hoog armoederisico. Vooral voor huishoudens met kinderen leidt de afwezigheid van betaald werk tot hogere armoederisico's dan in de meeste andere EU15-lidstaten. In België heeft 72% van deze huishoudens een inkomen onder de armoederisicogrens, tegenover 62% in de EU25. Ook op dit vlak geven de cijfers geen duidelijk verschil aan tussen Vlaanderen en Wallonië. Zoals aangegeven lijkt dit verschil tussen werkenden en niet, of beperkt, werkenden niet af te nemen.

Ondanks het feit dat werk in België doorgaans een goede inkomensbescherming biedt, moet worden vastgesteld dat een niet verwaarloosbare proportie van de werkenden (4%) toch een armoederisico loopt. Werk volstaat dus niet altijd om armoede te vermijden, dit tengevolge van een preciaire werksituatie of van een ontoereikend loon in verhouding tot de behoeften van het huishouden. Alleenstaande ouders, huishoudens met meerdere kinderen en personen met een niet-EU25 nationaliteit hebben een verhoogd armoederisico ondanks werk. Tijdelijke contracten leiden tot een verhoogd armoederisico. In 2006 had 14% van de personen onder de armoedegrens werk als voornaamste activiteit.

Gelet op het belang van betaald werk, zowel als kanaal waarlangs integratie in de samenleving zich kan voltrekken, als in financieel opzicht, is de toegang tot werk van zeer groot belang. In 2007 lag de werkgelegenheidsgraad in België met 62% onder het EU27-gemiddelde (65,4%). Voor Vlaanderen bedroeg dit percentage 66%, voor Wallonië 57% en voor Brussel 55%. De indicatoren bevestigen de belangrijke onderparticipatie aan werk van specifieke groepen. Zo ligt de werkgelegenheidsgraad van niet-EU-burgers 25 procentpunten onder deze van EU-burgers. Voor Brussel ligt dit verschil iets lager (20%). Voor Vlaanderen en Wallonie ligt dit op hetzelfde niveau. De werkgelegenheidsgraad van laaggeschoolden ligt 22 procentpunten lager dan deze van de totale bevolking. Op dit vlak zijn er geen grote verschillen tussen de Gewesten. Zowel op het vlak van nationaliteit als op het vlak van scholing zijn de verschillen in werkzaamheidsgraad aanzienlijk groter voor vrouwen dan voor mannen. De werkgelegenheidsgraad van personen met een handicap ligt 17 procentpunten onder

deze van de totale bevolking. De globale langdurige werkloosheidsgraad bedraagt in 2007 3,8%⁹⁹. Hier zijn de verschillen tussen de Gewesten groot: in Vlaanderen 1,6%, in Wallonië 6%, voor Brussel 9,9%. Alleenstaanden (7,3%), personen met een lagere scholing (8%) en vooral alleenstaande ouders (12%) en personen met een nationaliteit van buiten de EU27 (13%) hebben een sterk verhoogde kans op langdurige werkloosheid.

Meer dan in de meeste EU-lidstaten het geval is, is er in België een concentratie van niet betaalde arbeid op huishoudniveau. Het aandeel van personen die leven in een huishouden zonder betaald werk was in België in 2007 het hoogste in de EU27 (12,5% voor volwassenen, tegenover 9,3% voor EU27). Ook voor deze indicator zijn er zeer grote verschillen tussen de Gewesten. Zo bedraagt het percentage kinderen dat leeft in een huishouden zonder betaald werk 8% in Vlaanderen, 19% in Wallonië en 27% in Brussel. Voor een goed begrip van deze indicator moet opgemerkt worden dat alleenstaande ouders een belangrijk aandeel vormen binnen de groep 'jobless households'.

2007 was een goed jaar op het vlak van de werkgelegenheid. De globale werkgelegenheidsgraad steeg van 61% naar 62%. Het verschil in werkgelegenheidsgraad en werkloosheidsgraad tussen personen met een EU nationaliteit en personen met een niet-EU nationaliteit nam, na een periode van stabiliteit, af in 2007. Ook het percentage personen in een huishouden zonder betaald werk daalde, alhoewel dat vooral voor volwassenen geldt. Het percentage kinderen in een huishouden zonder betaald werk blijft stabiel op 13 à 14%¹⁰⁰. Het blijft daarmee consistent bij de drie hoogste in EU27. Eenzelfde afname kan ook voor de EU worden vastgesteld. Het valt verder te onderzoeken of de gestage toename van de, vooral vrouwelijke, werkzaamheidsgraad van de afgelopen jaren ook de gezinnen die verder van de arbeidsmarkt af staan begint te bereiken. De indicatoren rond langdurige werkloosheid en het verschil in werkgelegenheidsgraad en werkloosheidsgraad tussen laaggeschoolden en de totale bevolking geven hier echter nog geen indicatie van. Beiden blijven tot dusver stabiel. Ook de 'in-work-poverty' blijft stabiel tussen 2004 en 2006.

4. Huisvesting

Alhoewel een goede indicator rond woonkost, nog niet voorhanden is wijzen een aantal van de wel beschikbare gegevens op het problematisch karakter hiervan voor sommige groepen. Zo lijkt onder de huishoudens wiens inkomen zich onder de mediaan situeert, een toenemend aantal meer dan één derde van het gezinsinkomen aan naakte huuruitgaven te besteden (10% in 1998, 14% in 2000, 16% in 2005)¹⁰¹. Voor Vlaanderen blijkt uit het onderzoek van het Steunpunt Ruimte en Wonen dat de betaalbaarheid van het wonen tussen 1997 en 2005 verder is verminderd. Het percentage huishoudens met een woonquote¹⁰² van meer dan 20% steeg in deze periode van 23,4% tot 30%. Hetzelfde onderzoek situeert de toename van de betaalbaarheidsproblematiek vooral op de private huurmarkt. Alleenstaande ouders en 65-plussers die op de private huurmarkt moeten huren vormen veruit de meest kwetsbare groepen (Heylen e.a., 2007). Het armoederisico van huurders is aanzienlijk hoger dan dat van eigenaars (28% t.o.v. 10%). Huurders zijn hiermee één van de groepen met het hoogste risico. Dit verschil blijft stabiel over de jaren waarvoor gegevens beschikbaar zijn. In Wallonië lijkt het armoederisico van huurders aanzienlijk

⁹⁹ Volgens de definitie van werkloosheid van het Internationaal Arbeidsbureau

¹⁰⁰ Het betreft cijfers die gebaseerd zijn op het tweede kwartaal van de Arbeidskrachtenenquête. De jaargemiddelden liggen iets lager en bedragen 12,8% voor 2005, 12,7% voor 2006 en 12,0% voor 2007.

¹⁰¹ Deze indicator wordt berekend op de Gezinsbudgetenquête. Gelet op de beperkte steekproefomvang zijn deze percentages onderhevig aan een relatief grote statistische onzekerheid en moeten dus met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden

¹⁰² De woonquote is het aandeel van de naakte (afbetaling, huur) woonkost in het gezinsinkomen

hoger te liggen dan in Vlaanderen (35% t.o.v. 21%), terwijl het armoederisico van eigenaars in beide Gewesten zich meer op hetzelfde niveau situeert, 9% in Vlaanderen en 12% in Wallonië).

De kwaliteit van de huisvesting blijkt voor niet EU-25 personen in veel gevallen problematisch te zijn. 22% beschikt over minder dan 1 kamer per lid van het huishouden, tegenover 5% voor de totale bevolking. 35% heeft twee of meer structurele problemen¹⁰³ in de woning, tegenover 25% in de totale populatie. Ook de huisvestingssituatie van huishoudens met kinderen en een lage werkintensiteit lijkt dikwijls problematisch. Deze categorie blijkt meer dan de totale bevolking te wonen in woningen met twee of meerdere structurele problemen (61% t.o.v. 25%) of met een gebrek aan ruimte (22% t.o.v. 5%). Zwakke sociale categorieën (alleenstaande ouders, werklozen, zieken/invaliden) lijken over het algemeen meer dan globaal te wonen in woningen met twee of meer gebreken, evenals bewoners van een huurwoning.

Brusselse huishoudens worden veel meer dan huishoudens uit andere gewesten geconfronteerd met een ruimtegebrek (17% tegenover ongeveer 4% voor de andere gewesten). Waalse en Brusselse huishoudens (23%) wonen meer in woningen met een structureel gebrek dan Vlaamse huishoudens (14%).

Sinds 1995 is het aantal sociale huurwoningen in percentage van het totaal aantal huishoudens constant gebleven, op goed 6%. Dit geldt voor de drie Gewesten. In Vlaanderen ligt het aandeel wel iets lager (5%) dan in Wallonië en Brussel (7-8%). In de drie Gewesten bestaan er lange wachtlijsten. Het aantal huishoudens op wachtlijsten, in verhouding tot het aantal beschikbare woningen, ligt in 2006 zeer hoog in Brussel (79%). Voor Wallonië bedraagt dit 46%. Voor Vlaanderen bedraagt het 'uitgezuiverd' 56% in 2005¹⁰⁴. Voor de drie gewesten kan sinds eind jaren '90 een stijgende tendens vastgesteld worden.

5. Gezondheid¹⁰⁵

De levensverwachting van de Belgen blijft stijgen en de kindersterfte blijft dalen. Door de veroudering van de bevolking, de verbetering van de behandelingen en de veranderingen van levensstijl worden chronische ziekten (cardiovasculaire aandoeningen, diabetes, kankers, depressie, ...) de belangrijkste uitdaging zowel voor preventie als voor de zorgverlening.

De sociale ongelijkheid inzake gezondheid blijft echter aanzienlijk. Voor de meeste gezondheidsindicatoren is er duidelijk een sociale gradiënt aanwezig. De gemiddeld goede Belgische indicatoren zijn bijgevolg het gemiddelde van een zeer goede gezondheid van de meer welstellende bevolking en de eerder slechte gezondheid van de armere bevolking.

De indicatoren bevestigen aldus het bestaan van belangrijke ongelijkheden op het vlak van de gezondheidstoestand, het gezondheidsgedrag en de toegang tot de gezondheidszorg. Bij dit laatste aspect moet evenwel worden opgemerkt dat nog verdere indicatorontwikkeling vereist is om dit adequaat in kaart te brengen.

De sociale verschillen in gezondheidstoestand en -gedrag manifesteren zich op zo goed als alle indicatoren: kindersterfte, subjectieve inschatting van de gezondheid, de mate van belemmeringen in de dagelijkse bezigheden ten gevolge van ziekte, depressie,

¹⁰³ Lekkend dak, geen adequate verwarming, schimmel en vocht, rottende ramen of deuren.

¹⁰⁴ De cijfers voor 2006 bedragen: 79% voor Brussel, 66% voor Vlaanderen en 46% voor Wallonië. Gelet op het feit dat de uitzuivering van de cijfers in Vlaanderen tweejaarlijks plaatsvindt zijn deze cijfers niet vergelijkbaar..

¹⁰⁵ Dit gedeelte kon slechts in beperkte mate geactualiseerd worden aangezien er een nieuwe bevragingronde van de Gezondheidsenquête in 2008 plaatsvindt.

overgewicht, rookgedrag, participatie in screening van baarmoederhalskanker. Uit onderzoek, gebaseerd op gegevens verzameld over de periode 2001-2004, kan men concluderen dat mensen met een laag opleidingsniveau (enkel lager onderwijs) op een leeftijd van 25 jaar niet enkel een kortere levensverwachting hebben (vrouwen: 3,7 jaar; mannen 5,6 jaar) maar ook veel minder lang in goed ervaren gezondheid leven (vrouwen 9,7 jaar; mannen 5,9 jaar) dan hoog opgeleiden (universitair diploma).

Voorts manifesteren zich ook op het domein Gezondheid belangrijke verschillen tussen de Gewesten, waarbij de indicatoren wijzen op een betere gezondheidstoestand van de bevolking in Vlaanderen dan in Brussel en vooral Wallonië. Deze gezondheidsverschillen hangen waarschijnlijk nauw samen met de parallelle sociale ongelijkheden. Op basis van transversale sterftetafels, waarop de levensverwachting gebaseerd is, hadden Vlaamse mannen in 2004 een levensverwachting bij geboorte van 77,6 jaar tegenover bijna 74,5 jaar voor Waalse mannen. Dit verschil is, in EU-15 context, zeer groot. Alle 'oude' lidstaten situeren zich rond het EU15 gemiddelde van 76 jaar.

In vergelijking met de twaalf andere EU-lidstaten waarvoor al EU-SILC data verzameld werden in 2006 is het percentage mensen (16+) dat in België zegt in de voorbije twaalf maanden een medisch onderzoek of behandeling nodig te hebben gehad, maar niet te hebben gekregen omwille van financiële redenen beperkt: 0,6%. Het percentage personen dat een medisch onderzoek/behandeling of een een bezoek aan de tandarts omwille van financiële redenen heeft moeten uitstellen bedraagt 2,3%. België scoort hiermee bij de beste lidstaten. Alhoewel beide globale percentages laag zijn, zijn er toch belangrijke verschillen naar inkomenspositie. In het hoogste inkomensquintiel bedraagt het percentage personen dat dokters- of tandartsbezoek om financiële redenen heeft moeten uitstellen 0,1%, terwijl dit in het laagste quintiel 6,6% bedraagt. Voor sommige zwakke sociale categorieën loopt dit nog hoger op: voor werkloze personen en éénoudergezinnen 7%, voor personen die leven in een huishouden waar geen van de volwassen leden heeft gewerkt en waar kinderen aanwezig zijn bedraagt dit 14%. Er is geen merkbaar verschil tussen vrouwen en mannen. Tussen 2003 en 2006 is het verschil tussen zwakkere categorieën en de rest van de bevolking wel opvallend afgenomen. Zo daalde het percentage huishoudens in het laagste inkomensquintiel dat gezondheidszorgen heeft moeten uitstellen (arts+tandarts) van 10% in 2003 naar 6,6% in 2006.

6. Onderwijs

De toegang tot werk, de inkomenssituatie, gezondheid, de kansen op het vlak van maatschappelijke integratie en participatie hangen allen samen met het opleidingsniveau. In een maatschappij waar opleiding meer en meer bepalend is voor de positie op de sociale ladder, vallen diegenen met een lage opleiding uit de boot. Scholing vormt dan ook een cruciaal gegeven op het domein van armoede en sociale inclusie.

In de Vlaamse Gemeenschap had, in het schooljaar 2006-2007, 1,51% van de leerlingen in het lager onderwijs een vertraging van 2 jaar of meer. In de Franse Gemeenschap bedraagt dit 2,73%. Voor Vlaanderen ligt dit percentage ongeveer 0,5 procentpunt hoger dan midden jaren '90. Voor de Franse Gemeenschap is dit cijfer sinds midden jaren '90 ongeveer stabiel. Voor het Secundair onderwijs zijn de cijfers resp. 6,8% voor het Vlaamse Gewest en 17,9% voor de Franse Gemeenschap. Voor de Franse Gemeenschap betekent dit een breuk van de duidelijk dalende trend sinds schooljaar 1995-1996 (van 22,1% in 1995-1996 naar 16,9 in 2003-2004). Er blijken grote verschillen te bestaan tussen Belgen en niet-Belgen, waarbij de laatste categorie in veel grotere mate een vertraging blijkt te vertonen.

Sinds midden jaren '90 is er in de Vlaamse Gemeenschap een beperkte maar gestage toename van het aantal kinderen in het buitengewoon basisonderwijs van 3,6% (1995-1996) tot 4,4% (2007-2008). In de Franse Gemeenschap is een gelijkaardige toename gestopt in 2002-2003. Sinds 2003-2004 bedraagt het 3,25%.

Een gemeenschappelijke Europese indicator, gebaseerd op de PISA-enquête van de OESO meet het percentage 15-jarige studenten dat de laagste score (niveau 1 of lager op een schaal met vijf niveaus) behaald heeft op een leesvaardigheidstest. Het behalen van deze lage score betekent nog niet dat men ongeletterd is, maar impliceert toch dat men ernstige problemen heeft in het omgaan met schriftelijke informatie en dus met elke vorm van leerproces dat gebaseerd is op schriftelijk materiaal. Deze studenten zullen waarschijnlijk onvoldoende gebruik kunnen maken van de aangeboden onderwijskansen, wat hun verdere onderwijs- en beroeps carrière in het gedrang kan brengen. Met 19,4% scoort België hier in de Europese middenmoot. Achter het cijfer voor België gaan verschillende resultaten voor de Gemeenschappen schuil (Vlaamse Gemeenschap: 14,1, Franse Gemeenschap: 26,3 en Duitstalige Gemeenschap 19,3).

Een aanvullende, nationale indicator legt het verband tussen deze score en de sociaal economische status van het gezin waartoe de leerling behoort, geïndiceerd aan de hand van het beroepsstatuut van de ouders. Deze indicator werd op basis van de PISA 2006 gegevens berekend voor prestaties voor (wiskunde). De resultaten bevestigen de vaststellingen voor de leesprestaties op basis van de vroegere PISA onderzoeken. Kinderen van ouders met een hoog socio-professioneel statuut (bovenste kwartiel) scoren gemiddeld veel beter dan kinderen van ouders met een laag socio-professioneel statuut (onderste kwartiel). De afstand verschild naargelang de Gemeenschap, maar hij is aanzienlijk voor alle Gemeenschappen. Uit een eerdere OESO-studie, gebaseerd op het PISA onderzoek, komen grote verschillen naar voor tussen de leerlingen naargelang de migratiestatus, waarbij autochtone leerlingen veel betere resultaten optekenen dan (eerste en tweede generatie) allochtone leerlingen. Deze verschillen manifesteren zich zowel voor lees- als voor wiskundeprestaties.

Het percentage vroegtijdige schoolverlaters, leerlingen die het onderwijs verlaten zonder diploma hoger secundair onderwijs, bedraagt in 2007 12,3%¹⁰⁶. Gelet op de diverse definitiewijzigingen welke deze indicator heeft ondergaan is het moeilijk om een trend in te schatten. De beschikbare gegevens wijzen eerder in de richting van stabiliteit, dan op een trendmatige daling in de richting van de Europese doelstelling van 10%. Vooral personen met een niet Belgische nationaliteit lopen een sterk verhoogd risico op vroegtijdige uitstroom uit het onderwijs. Voor personen met een Belgische nationaliteit bedraagt dit in 2007 12,5%, voor andere EU-nationaliteiten 21,3% en voor andere nationaliteiten 39,8%.

In 2007 heeft 41% van de Belgische bevolking van 25 jaar en ouder maximum een diploma lager secundair onderwijs. Lage scholing in het algemeen is tamelijk sterk leeftijdsgebonden, waarbij ouderen meer laaggeschoold zijn dan jongeren. Voorts zijn ook vrouwen (44%) en personen met een niet-EU15 nationaliteit (56%) vaker laaggeschoold.

In 2007 neemt 7,2% van de 25-64 jarigen deel aan opleiding en vormingsactiviteiten in het kader van levenslang leren. Sinds het begin van de jaren '90 was er een toename in de participatie. Deze toename lijkt echter gestopt sinds 2004. . In 2007 scoort België nog steeds lager dan het EU-27-gemiddelde (9,7). Bovendien blijkt, zoals in andere landen, de deelname aanzienlijk hoger onder de hoger opgeleiden dan onder de personen met een lagere vooropleiding. Zo blijken oudere, veelal lager geschoolde, werknemers minder te participeren aan opleidingsactiviteiten.

¹⁰⁶ Dit percentage is nog gebaseerd op gegevens van het tweede kwartaal. Er wordt overwogen om ook voor deze indicator over te schakelen op jaargemiddelden. Volgens deze berekeningswijze zou het percentage dan 14,2% bedragen voor 2006 en 13,8% in 2007.

7. Maatschappelijke integratie en participatie

Zowel op het vlak van integratie¹⁰⁷ als op het vlak van participatie¹⁰⁸ zijn er belangrijke verschillen naar sociaal-economische positie. Onder lagere inkomens en personen met een lager onderwijsniveau zijn er meer personen met beperkte sociale contacten, met een beperkt sociaal netwerk en met een zwakke functionele ondersteuning. Op het vlak van de participatie zijn de verschillen nog groter. Vooral zieken, personen in een gezin met een lage werkintensiteit, werklozen en personen met een handicap lijken op het vlak van de sociale integratie een ongunstige positie te hebben. Op de drie betreffende indicatoren scoren zij veruit het slechtst van alle categorieën. Het is opmerkelijk dat de sociaal-economische verschillen zich ook lijken door te zetten op het terrein van integratie en participatie. Subpopulaties die zwak scoren op de andere gebieden scoren ook hier slecht. Zo scoren werklozen en zieke/gehandicapte personen consistent slecht. Ook zijn er opnieuw grote verschillen tussen enerzijds Vlaamse en anderzijds Waalse en Brusselse huishoudens.

Wat de indicator rond deelname aan recreatieve of culturele activiteiten betreft is er blijkbaar over het algemeen nogal een sterk leeftijdseffect, waarbij vooral 65-plussers minder goed scoren.

In België leeft 24,9 % van de respondenten in een huishouden dat zich geen week vakantie buitenshuis per jaar kan veroorloven. Er zijn grote regionale verschillen: 14,5 % in het Vlaams Gewest, 38,8 % in het Waals Gewest en 39,4 % in het Brussels Gewest. Bepaalde groepen hebben het heel moeilijk: alleenstaanden en in het bijzonder alleenstaande ouders (56%), personen in een werkloosheidsituatie (45 %); zieken of personen met een handicap (51 %) en personen in een gezin met een lage werkintensiteit (WI=0) (80%);

Op het vlak van de toegang tot internet scoort België middelmatig. In 2005 heeft 50% van de huishoudens toegang tot internet. Daarmee situeert België zich rond het EU-gemiddelde (EU25:48%, EU15:53%). 9,1% van de Belgen woont in een huishouden dat omwille van financiële redenen geen internettoegang heeft. Werklozen (22%), personen met een niet-EU25 nationaliteit (34%), personen die leven in een huishouden met een lage werkintensiteit (18% zonder kinderen, 41% met kinderen) en alleenstaanden op actieve leeftijd (mannen:17%, vrouwen:24%) scoren slecht.

Zowel het percentage personen dat zich geen week vakantie buitenshuis kan veroorloven als het percentage personen dat zich om financiële redenen geen internet kan veroorloven daalt globaal in de periode 2004-2006. Dit is echter voor geen van beide indicatoren het geval voor het laagste inkomensquintiel. Het is nuttig om aan te stippen dat eenzelfde vaststelling kan worden gedaan voor wat betreft het ontbreken van een aantal basiscomfortitens in de woning (bad of douche, warm stromend water, toilet met waterspoeling in de woning). Volgens deze indicator daalt het percentage huishoudens dat niet over deze basiscomfortitens beschikt in alle quintielen behalve het eerste.

¹⁰⁷ Hier geoperationaliseerd aan de hand van de indicatoren: het percentage personen dat minder dan eens per maand vrienden of kennissen ontmoet, het percentage personen met minder dan 3 vrienden of kennissen, de mate van functionele ondersteuning.

¹⁰⁸ Hier geoperationaliseerd aan de hand van de indicatoren: het percentage personen dat niet participeert aan recreatieve of culturele activiteiten en het percentage personen dat zich geen week per jaar vakantie kan veroorloven.

8. De evolutie van de indicatoren met streefdoel

In het NAPincl. 2006-2008 werden op basis van een aantal indicatoren streefdoelen geformuleerd. Enkele tewerkstellingsdoelstellingen die ook relevant zijn in het kader van de strategie rond sociale inclusie werden overgenomen uit het Nationaal Hervormingsprogramma.

De eigenlijke indicator waarop een doelstelling werd geplaatst wordt in het gekleurde gedeelte van de tabel weergegeven. Waar mogelijk worden, in functie van een betere inschatting, ook de cijfers per Gewest weergegeven. De cijfers die voor 2008 en 2010 worden weergegeven zijn telkens de streefdoelen zoals deze in het NAPincl. 2006-2008 werden vastgelegd.

Doelstelling: Een goede en betaalbare woning voor iedereen

Target 1: Stijging van het aantal sociale huurwoningen in percentage van het totaal aantal huishoudens

	resultaten				streefdoelen	
	2003	2004	2005	2006	2008	2010
Brussel	7,9	7,9	7,8	7,8		
Vlaanderen	5,4	5,4	5,4	5,4		
Wallonië	7,2	7,1	7	7,0		
België	6,2	6,2	6,2	6,2	7	8

Het gaat bij deze indicator om het aantal sociale huurwoningen die verhuurd worden door de erkende sociale huisvestingsmaatschappijen. Sociale huurwoningen die verhuurd worden door andere instanties (gemeenten, OCMW's) worden hier niet in rekening gebracht. Woningen verhuurd door sociale verhuurkantoren worden evenmin in rekening gebracht. Gegevens voor 2007 zijn bij de opmaak van dit rapport nog niet voor alle gewesten beschikbaar. 2006 is bijgevolg het meest recente jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn

Alhoewel het absolute aantal sociale huurwoningen licht toeneemt in de drie gewesten, blijft dit aantal in verhouding tot het aantal huishoudens stabiel. Dit is het geval voor de indicator, die verwijst naar het globale cijfer voor België. Dit geldt ook voor Vlaanderen afzonderlijk. Voor Wallonië en Brussel is er een lichte daling..

Activering en diversiteit: Meer mensen uit risicogroepen aan 't werk

Target 1: Verhoging van de werkzaamheidsgraad van specifieke doelgroepen, met name van vrouwen, van laaggeschoolden en van personen met een handicap

	resultaten			streefdoelen	
	2005	2006	2007	2008	2010
Totale actieve bevolking	61,1	61,0	62,0	66	70
- Brussel	54,8	53,4	54,8		
- Vlaanderen	64,9	65,0	66,1		
- Wallonië	56,1	56,1	57,0		
Vrouwen	53,8	54,0	55,3	55	60
- Brussel	47,9	46,6	48,3		
- Vlaanderen	57,8	58,3	59,8		
- Wallonië	48,4	48,6	49,6		
laaggeschoolden	40,4	40,1	40,5	40	50
- Brussel	33,8	33,8	34,3		

- Vlaanderen	43,7	43,1	44,5		
- Wallonië	37,0	37,0	35,8		
Personen met een handicap	35,6			40	50
- Brussel					
- Vlaanderen					
- Wallonië					

Tussen 2005 en 2006 veranderde er weinig op het vlak van werkgelegenheid. 2007 echter was globaal een goed jaar voor de werkgelegenheid. Een aantal arbeidsmarktindicatoren evolueerde in gunstige zin. Dit was met name het geval voor de totale werkgelegenheidsgraad van de actieve bevolking en voor de tewerkstellingsgraad van vrouwen. Uit arbeidsmarktstatistieken blijkt ook dat de werkgelegenheid onder oudere werknemers is gestegen. Tegelijkertijd moet vastgesteld worden dat de Europese doelstellingen op dit vlak nog veraf zijn. Opmerkelijk is dat de werkgelegenheid onder laaggeschoolden, ondanks de gunstige omstandigheden, niet is toegenomen. Op deze indicator zien we echter tussen 2006 en 2007 een tegengestelde evolutie in enerzijds Brussel en Vlaanderen en anderzijds in Wallonië. In Brussel en Vlaanderen was er een beperkte tot matige stijging, terwijl er voor Wallonië een daling van de werkgelegenheid voor deze groep wordt geregistreerd. Voor laaggeschoolden blijft de indicator daarom stabiel. Er zijn geen cijfers om de werkgelegenheid onder personen met een handicap op te volgen.

Target 2: De werkloosheidsgraad van personen met niet-EU nationaliteit zal niet hoger zijn dan die van werknemers met EU/Belgische nationaliteit.

	resultaten						streefdoel				
	2005		2006		2007		2005	2006	Ratio EU/niet EU 2007	2008	2010
	Niet EU	EU	Niet EU	EU	Niet EU	EU					
Be	31,9	7,9	31,1	7,7	29,5	6,9	24,8	24,8	23,5	72	100
Br	35,5	14,1	33,1	15,8	34,1	15,3	39,7	47,7	44,8	70	100
VI	24,0	5,2	24,4	4,7	21,4	4,1	21,7	19,3	19,0	76	100
Wal	39,7	11,5	40,8	11,3	37,0	10,1	29,0	27,7	27,3	68	100

Er is een lichte daling van de werkloosheidsgraad onder niet EU-burgers, vooral tussen 2006 en 2007. Aangezien dit ook het geval is onder EU-burgers evolueert deze indicator niet in de richting van de doelstelling.

Target 3: Verhogen van de participatie aan levenslang leren, specifiek voor personen met een laag opleidingsniveau, bevolking van 25 tot 64 jaar oud

	resultaten						streefdoelen	
	2003	2004	2005	2006	2006*	2007*	2008	2010
Totale populatie 25-64								
België	8,5	8,6	8,4	7,8	7,5	7,2	11,5	12,5
Brussel		10,4	12,0	11,2	10,4	10,4		
Vlaanderen		9,8	9,1	8,5	8,4	7,9		
Wallonië		5,8	5,8	5,4	5,1	5,0		
Laaggeschoolde bevolking								
België		3,2	3,1	3,1		3,0	4,5	6,25
Brussel		3,0	3,0	4,2		3,9		
Vlaanderen		3,9	3,7	3,4		3,5		
Wallonië		2,1	2,1	2,3		1,8		

* nieuwe definitie en berekend als jaargemiddelde in plaats van op tweede kwartaal

Deze indicator heeft in 2006 een, beperkte, definitiewijziging ondergaan. Bovendien wordt de indicator vanaf 2006 als jaargemiddelde berekend, waar deze vroeger op de gegevens van het tweede kwartaal van de arbeidskrachtenenquête werd berekend. In bovenstaande tabel worden enerzijds de cijfers op basis van de oude berekeningswijze weergegeven tot 2006 en voor 2006 en 2007¹⁰⁹ volgens de nieuwe berekeningswijze.

De kleine verschillen tussen de verschillende jaren zijn wellicht niet statistisch significant. De cijfers, zowel voor de totale bevolking tussen 25 en 64 jaar, als voor laaggeschoolden, wijzen op een stabiele participatie. Er kan tot dusver geen tendens naar een hogere participatie aan levenslang leren worden vastgesteld. Dit geldt zowel op het niveau van België als op het niveau van de drie gewesten.

Target 4: Verminderen van vroegtijdig afhaken van het onderwijs of meer precies, het percentage jongeren van 18 tot 24 jaar dat geen diploma hoger secundair onderwijs heeft en geen opleiding of vorming volgde.

	resultaten					streefdoelen	
	2005	2006	2007	2006*	2007*	2008	2010
België	12,9	12,6	12,3	14,2	13,8	11	10
Brussel	19,4	19,3	24,6	22,4	22,8		
Vlaand.	10,7	10,0	9,9	11	10,8		
Wallonië	14,8	14,8	12,8	17	16,1		

* nieuwe definitie en berekend als jaargemiddelde in plaats van op tweede kwartaal

Ook deze indicator heeft een definitiewijziging ondergaan en wordt sinds 2006 berekend als jaargemiddelde. In de tabel worden enerzijds de cijfers volgens de oude methode weergegeven tot 2006 en vervolgens volgens de nieuwe methode voor 2006 en 2007.

¹⁰⁹ De Algemene Directie Statistische en Economische Informatie (ADSEI) merkt op dat de jaargemiddelden (nieuwe berekeningswijze) voor 2007 wegens dataproblemen minder betrouwbaar zijn.

Aangezien de groep waarop deze indicator berekend wordt eerder klein is moet bij deze cijfers rekening worden gehouden met een grotere marge van statistische onzekerheid. Dit geldt zeker voor de cijfers voor de gewesten.

Ook voor deze indicator blijven de cijfers stabiel over de verschillende jaren. Er kan geen tendens in de richting van de doelstelling worden vastgesteld.

Kinderarmoede: Doorbreken van de cirkel van de armoede

Target 1: Verminderen van het percentage kinderen jonger dan 16 jaar die een armoederisico kennen, m.a.w. leven in een huishouden waarvan het equivalent inkomen lager is dan 60% van het nationaal mediaan equivalent inkomen

	resultaten			streefdoelen	
	2004	2005	2006	2008	2010
België	15,5	17,9	15,0	17	12
Vlaanderen	10,0	12,2	9,8		
Wallonië	18,5	19,7	18,6		

Steekproef voor Brussel te klein voor betrouwbare schatting

Het oorspronkelijke percentage voor 2004 (17,4%), dat gebruikt werd als basis voor het formuleren van de doelstelling, werd tengevolge van een fout in de data naar beneden gecorrigeerd. De basisdata (EU-SILC) voor deze indicator bevat op het ogenblik van de samenstelling van dit rapport nog enkele onzekerheden die verder moeten uitgeklaard worden. Dit bemoeilijkt de inschatting van de evolutie over de drie beschikbare jaren. De meest waarschijnlijke conclusie op dit moment is dat het niveau van het percentage kinderen met een armoederisico over de beschikbare periode stabiel is gebleven.

Target 2: Verminderen van het aandeel kinderen (0-17 jaar) die leven in een huishouden zonder betaald werk

2 ^{de} kwartaal	resultaten				streefdoelen	
	2004	2005	2006	2007	2008	2010
België	13,2	12,9	13,5	13,5	10	7
Brussel		23,6	27,0	27,0		
Vlaanderen		7,3	7,0	7,6		
Wallonië		18,9	19,9	18,9		

jaargemiddelde	2005	2006	2007
België	12,8	12,7	12,0
Brussel	26,5	25,5	25,7
Vlaanderen	7,0	6,5	5,7
Wallonië	18,4	18,8	18,0

Deze indicator wordt momenteel door Eurostat nog berekend op gegevens van het tweede kwartaal van de Arbeidskrachtenenquête. Het is ook deze berekening die is gebruikt om de doelstelling te formuleren. Het is echter de intentie om ook deze indicator in de toekomst als jaargemiddelde te berekenen. De methode berekend op het jaargemiddelde zou betrouwbaardere resultaten moeten opleveren vermits deze gebaseerd is op meer waarnemingen. Beide berekeningswijzen worden hier weergegeven omdat beiden een iets ander beeld opleveren.

De huidige berekeningswijze, gebaseerd op het tweede kwartaal, toont een stabiele tendens. De methode gebaseerd op het jaargemiddelde lijkt een zekere daling aan te geven, mogelijk ten gevolge van de globaal goede werkgelegenheids situatie in 2007. Het is echter te vroeg, en de daling is nog te onzeker, om hier vergaande conclusies aan te verbinden.

Bijlage 1: lijst van personen en instellingen die via participe aan de vergaderingen van de Werkgroep Indicatoren een bijdrage hebben geleverd bij de samenstelling van de Indicatorenbijlage NAPincl.

Marc Callens	Studiedienst van de Vlaamse Regering
Geert Campaert	OASES-Universiteit Antwerpen
Sarah Carpentier	CSB-Universiteit Antwerpen
Sebastiano Cincinnato	HIVA-KULeuven
Katrien De Boyser	OASES-Universiteit Antwerpen
Isabelle Erauw	Departement Onderwijs en Vorming, Vlaamse Overheid
Dirk De Clerck	Vlaams Centrum Schuldbemiddeling
Jean-Maurice Frère	Federaal Planbureau
Geneviève Geenens	Direction Générale Statistique et Information Economique, SPF Economie
Josée Goris	POD Maatschappelijke Integratie
Anne-Cathérine Guio	IWEPS
Kristof Heylen	Steunpunt Ruimte en Wonen-KULeuven
Patrick Lusyne	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
Sophie Molinghen	SPP Intégration Sociale
Ann Morrissens	HIVA-KULeuven
Jo Noppe	Studiedienst van de Vlaamse Regering
Ramon Peña Casas	Observatoire Social Européen
Truus Roesems	Observatorium Gezondheid en Welzijn Brussel
Frédéric Rottier	Observatoire du Crédit et de l'Endettement
Guy Van Camp	FOD Sociale Zekerheid
Karel Van den Bosch	CSB-Universiteit Antwerpen
Henk Van Hootegem	Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
Hildegard Van Hove	Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen

Bijlage 2: lijst van personen en instellingen die gegevens hebben aangeleverd in het kader van het opstellen van de indicatoren bijlage bij het NAPincl. 2008-2010

Ariane Baye	Université de Liège, Département Education et Formation
Sarah Carpentier	CSB, Universiteit Antwerpen
Isabelle Erauw	Departement Onderwijs en Vorming, Vlaamse Overheid
Benoit Gauthier	SA Société Wallone du Logement
Geneviève Geenens	Direction Générale Statistique et Information Economique, SPF Economie
Béatrice Ghaye	Ministère de la Communauté française, Service général du pilotage du système éducatif
Katrien Gielis	VREG
Jacques Glorieux	CWaPE
Christelle Ladavid	Ministère de la Communauté française, DG Enseignement obligatoire
Patrick Lusyne	Algemene Directie Economische en Statistische Informatie, FOD Economie
Peter Neefs	Centrale voor Kredieten aan Particulieren, NBB
Laurent Schittecatte	Algemene Directie Economische en Statistische Informatie, FOD Economie
Anja Termote	Algemene Directie Economische en Statistische Informatie, FOD Economie
Peter Van Den Bosch	Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen nv
Herman Van Oyen	WIV
Pol Zimmer	Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij

bijlage 5.3. Pensioenindicatoren

Het luik pensioenen omvat volgende bestanden:

- [pens_adequacy.xls](#)
- [pens_sustainability.xls](#)

bijlage 5.3.1. Indicatoren betreffende de toereikendheid van pensioenen (pens_adequacy.xls)

- I.1. armoederisico van oudere personen
- I.2. Mediaan relatief inkomen van oudere personen
- I.3. geaggregeerde vervangingsratio
- I.4. Theoretische (prospectieve) vervangingsratio
- I.5. armoederisico voor verschillende leeftijdscategorieën
- I.6. mediaan relatief inkomen van oudere personen (60+)
- I.7. Geaggregeerde vervangingsratio (incl. andere sociale uitkeringen)
- I.8. Inkomensongelijkheid onder ouderen (S80-S20-ratio)
- I.9. Armoederisicokloof van ouderen
- I.10. Armoederisico van gepensioneerden
- I.11. Armoederisicopercentage naar huisvestingssituatie
- I.12. Spreiding rond de armoederisicogrens
- I.13. Composition of income by source

bijlage 5.3.2. Indicatoren betreffende de houdbaarheid van pensioenen (pens_sustainability.xls)

- II.1. Total pensioenuitgaven in % van het BBP
- II.2. tewerkstellingsratio naar leeftijdscategorie en geslacht
- II.3. effectieve uittredeleeftijd arbeidsmarkt
- II.4. Projectie van pensioenuitgaven
- II.5. Totale uitgaven sociale bescherming, in % BBP
- II.6. Decompositie van de geprojecteerde toename van de uitgaven voor publieke pensioenen
- II.7. ouderdoms-afhankelijkheidsratio (huidige en projecties voor 2010, 2030 en 2050)
- II.8. levensverwachting bij geboorte en op 60 en 65 jaar
- II.9. Pensioenafhankelijkheidsratio
- II.10. bijdragen voor publieke en private pensioenen

Bijlage 5.4. Indicatoren van gezondheid- en lange termijn zorg

Het luik gezondheid omvat volgende bestanden met indicatoren:

- [health_access.xls](#)
- [health_sustainability.xls](#)
- [health_quality.xls](#)
- [health_context.xls](#)

Behalve indien uitdrukkelijk vermeld, zijn de indicatoren gebaseerd op de portfolio 'health care' (HC), zoals uitgewerkt door de Indicator Subgroep van het Sociaal Beschermingscomité. 'P' geeft aan dat het een primaire indicator betreft en 'S' geeft aan dat het een secundaire indicator betreft.

De juiste definities van de indicatoren en de gebruikte bronnen worden, samen met de nodige toelichting voor een goed begrip van de indicator zijn opgenomen in de indicatorenfiches. Ook het statuut van elke indicator (EU, EU-nat, nat) wordt weergegeven.

Volgende personen hebben gegevens aangeleverd in het kader van de indicatorenbijlage bij het Nationaal strategisch rapport inzake gezondheidszorg en langdurige verzorging 2008-2010.

Bea Jans	Institut Scientifique de Santé Publique/Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid
Pascal Meeus	INAMI/RIZIV
Herman Van Oyen	Institut Scientifique de Santé Publique/Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

5.4.1. Indicatoren betreffende de toegang tot de gezondheidszorg en ongelijkheden op het vlak van gezondheid ([health_access.xls](#))

- **HC-P1** : *Self reported unmet need for medical care (total) and number of doctors' consultations per capita*
Deze fiche bevat ook een uitsplitsing naar inkomenskwintiel.
- **HC-P2** : *Self reported unmet need for dental care (total) and number of dentist consultations per capita*
- **Postponecare by ...** *Self reported unmet need for medical and dental care (total) by ...*
Deze indicator combineert beide vorige indicatoren ('unmet need' voor gezondheidszorg en tandzorg), opgesplitst naar een aantal categorieën (geslacht, leeftijd, type huishouden, activiteitsstatus, opleidingsniveau, ...). Het betreft een nationale indicator, buiten de ISG portfolio.
- **HC-P3** : *The proportion of the population covered by health insurance*
Hieronder valt de dekking door de verplichte publieke verzekering en de dekking door aanvullende private verzekeringen.
- **HC-P4a** : *Life Expectancy*
Het betreft de levensverwachting bij geboorte, op 45 jaar, op 65 jaar (voor de volledige populatie en voor mannen en vrouwen)

- **HC-P4b** : *Life Expectancy by Socio-Economic Status*
Het betreft de levensverwachting op 25, 45, 65 en 85 jaar (mannen en vrouwen), naar onderwijsniveau
- **HC-P5a** : *Healthy Life Years*
Levensverwachting in goede gezondheid bij geboorte.
- **HC-P5b** : *Healthy Life Years by socio-economic status*
Levensverwachting in goede gezondheid op 25, 45, 65 en 85 jaar, naar onderwijsniveau.
- **HC-S1** : *Self-perceived limitations in daily activities*
Geen gegevens beschikbaar
- **HC-S2** : *Self-perceived general health*
- **HC-S3a** : *Infant mortality rate*
- **HC-S3b** : *Infant mortality rate by Socio-economic status*
- **Dichtheid medisch aanbod naar gemeente**
Kaart die weergeeft welke gemeenten beantwoorden aan de criteria van 'laag medisch aanbod' en/of achterstelling (grootstedenbeleid). Het betreft een nationale indicator, buiten ISG portfolio.

5.4.2. Indicatoren betreffende de kwaliteit van zorg ([health quality.xls](#))

- **HC-P6** : *Vaccination coverage in children*
- **HC-P7** : *Cervical cancer screening*
- **HC-P8** : *Cervical cancer survival rates*
Geen gegevens voor België
- **HC-P9** : *Colorectal cancer survival rates*
Geen gegevens voor België
- **HC-P10** : *Satisfaction with health care services*
- **HC-S4** : *Influenza vaccination for adults over 65+*
- **HC-S5** : *Breast cancer screening*
- **HC-S6** : *Breast cancer survival rate*
Geen gegevens voor België
- **HC-S7** : *Perinatal Mortality*
- **MRSA** : *Meticilline Resistente Staphylococcus Aureus*
Het betreft een, dubbele, nationale indicator, buiten de ISG-portfolio die aangeeft :
 - de incidentie van nosocomiaal verworven MRSA en
 - de resistentiecijfers voor Meticilline/Oxicilline

5.4.3. Indicatoren van de financiële houdbaarheid van het systeem van gezondheidszorgen ([health_sustainability.xls](#))

- **HC-P11** : *Total health expenditure per capita*
- **HC-P12** : *Total health care expenditure as a % of GDP*
- **SHA2006 - Be** :
Deze gegevens, gebaseerd op de gezondheidsrekeningen 2006, zijn toegevoegd omdat deze toelaten deze een meer recente indicatie geven van de totale uitgaven.
- **HC-P13** : *Total long-term care expenditure as percentage of GDP*
Er moet worden opgemerkt dat er zich nog belangrijke methodologische uitdagingen stellen voor deze indicator.
- **HC-P14** : *Projections of public expenditure on health care as % of GDP*
- **HC-P15** : *Projections of public expenditure on long-term care as a percentage of GDP*
(Projection results for AWG reference scenario)
- **HC-P16** : *Hospital Inpatient Discharges*
- **HC-P17** : *Hospital inpatient discharges by diagnosis (ISHMT), daycases, all causes (excluding healthy newborn babies), per 100,000 inhabitants*
- **HC-P18** : *Obesity (percentage of population with bmi >=30)*
- **HC-S8**: *Sales of generics*
Geen gegevens beschikbaar
- **HC-S9** : *Acute care bed occupancy rates*
- **HC-S10** : *Hospital average length of stay*
- **HC-S11** : *regular smokers*
- **HC-S12** : *alcohol consumption*

5.4.4. Contextindicatoren gezondheid en lange termijn zorg ([health context](#))

- **HC-C1** : *Physicians (Total number of practising physicians per 100 000 inhabitants)*
- **HC-C2** : *Nurses and midwives (Total number of practising nurses and midwives per 100 000 inhabitants)*
Voor België zijn enkel gegevens beschikbaar betreffende gezondheidswerkers met een 'license to practice'
- **HC-C3** : *Public and private expenditure as a % of total health expenditure*
- **HC-C4** : *Total expenditure on main types of activities or functions of care*
- **LTCB LTCI LTCH**

Het betreft nationale indicatoren inzake :

- Long term care beds in nursing homes
- Long-term care recipients in institutions
- Long-Term care recipients at home

Bijlage 5.5. Globale contextindicatoren ([context.xls](#))

Deze indicatoren worden gebruikt voor het beschrijven van de sociaal-economische context in het eerste deel van het rapport ‘Evaluatie van de sociale situatie’.

- 1. number of persons in collective households*
- 2. unemployment traps, inactivitytraps, low wage traps*
- 3. GDP*
- 4. employment rate*
- 5. unemployment rate*
- 6. composition of the population by type of household*
- 7. government dept*
- 8. Social protection expenditure (ESSPROS)*
- 9. employment gap migrants*